

ВЕРНІК ОЛЕКСІЙ ЛЕОНІДОВИЧ

*провідний науковий співробітник,
лабораторія екологічної психології,
Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, м. Київ*

ПАВЛЕНКО ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА

*науковий співробітник,
лабораторія екологічної психології,
Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України, м. Київ*

СЕРЕДОВИЩЕ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У ЮНАЦЬКОМУ І ЗРІЛОМУ ВІЦІ

Стаття присвячена проблемі дослідження психологічних особливостей впливу середовищних умов сучасного життя на суб'єктивне благополуччя у групах людей юнацького та зрілого віку, що є найбільш соціально активними групами. Виявляється вікова специфіка, а саме тенденції і статистично значимі відмінності в оцінці благополуччя сімейного, освітнього, професійного, місця проживання, природного і цифрового середовищ життєдіяльності особистості. Пропонується вивчати ідею благополуччя як одну з базових цінностей власного існування особи. При цьому розглядаються зовнішні та внутрішні чинники благополуччя.

Емпіричні результати, отримані в дослідженні дозволяють стверджувати, що, по-перше, істотною складовою благополуччя особистості є середовища її життєдіяльності, опосередковано відображені в уявленнях і переживаннях щодо них. По-друге, психологічний аспект благополуччя у різних вікових групах істотно різниться. Тож мова йде про динамічність даного явища, змінюваність його пріоритетних складових та про вік як предиктор таких змін. Разом з тим, загальні тенденції щодо оцінки власного благополуччя чітко простежуються. Для юнаків значущість переважної більшості середовищ життєдіяльності є дещо вищою ніж для дорослих. Домінування тих чи інших середовищ в кожній віковій групі обумовлюється здебільшого особливостями життєдіяльності представників цих груп.

Ключові слова: *благополуччя середовища, життєдіяльність особистості, зрілість, самооцінка особистості, середовище життєдіяльності, суб'єктивне благополуччя, юнацький вік.*

Актуальність дослідження

Благополуччя особистості є необхідною умовою розвитку та ефективного функціонування сучасного європейського суспільства, яке все більше має повертатися до людини як найвищої цінності суспільного існування. Особливо актуальним це питання постає у поточних історичних умовах, коли в Україні відбувається війна з російськими загарбниками саме за європейське майбутнє. На наше глибоке переконан-

ня, післявоєнна відбудова країни має спрямовуватися на європейські ліберально-демократичні цінності, серед яких благополуччя людини є однією з основ розвитку суспільства.

Вказана установка зумовила розвиток позитивної психології, націленої на позитивні моменти буття людини – переживання благополуччя, щастя, задоволеності життям. У підходах та розвідках позитивної психології встановлюється зміст поняття психологічного благополуччя, складові цього феномену, виявляються в стратегіях життєдіяльності людини, яка приймає ідею благополуччя як одну з базових цінностей власного існування, розглядаються зовнішні та внутрішні його чинники.

До зовнішніх чинників особистісного благополуччя відносяться соціальні, політичні, економічні, культурні умови життєдіяльності людини. Окрему групу зовнішніх чинників складають середовищні умови життєдіяльності, які виступають як такі, що зазнають якісних змін у сучасному суспільстві (урбанізація, цифровізація, персоналізація середовища тощо).

До внутрішніх чинників благополуччя особистості відносяться індивідні властивості людини (статеві-вікові та нейродинамічні), особливості її психічної організації (структурні характеристики особистості, цілі, цінності, смисли, захисні механізми тощо). Окремо досліджуються особистісні чинники суб'єктного розвитку особистості, які опосередковують та змінюють, іноді радикально, вплив об'єктивних життєвих обставин на переживання благополуччя та задоволеності життям.

На сьогоднішній день існують численні вітчизняні та зарубіжні дослідження присвячені віку людини як предиктору її психологічного благополуччя. У більшості з цих робіт розкриваються психологічні закономірності та механізми вікової детермінації психологічного благополуччя людини.

Зокрема, значна кількість досліджень присвячена питанню форми кривої рівня благополуччя протягом життя. Так, Е. Дінер й ін. (1998) стверджують прямий лінійний зв'язок між віком і рівнем благополуччя людини, тобто чим людина стає дорослішою, старшою, тим вона переживає себе більш благополучною. Інші дослідники (напри-

клад, А. Дітон, 2008) відстоюють позицію, згідно якої рівень економічного розвитку країни є предиктором форми кривої залежності благополуччя людини від віку. Наявні й такі дослідження, в яких стверджується відсутність зв'язку рівня благополуччя й віку (див., зокрема Д. Інгельхарта, 1990). Проте, найбільш поширеною в даному питанні є інша позиція.

Д. Бленчфлауер (2021) на основі багатьох сучасних публікацій, аналізу публікацій з початку 1970-х років, лонгітюдних досліджень і найактуальніших даних щодо благополуччя людей різного віку, зібраних у 145 країнах світу, включаючи більше 100 країн, що розвиваються, стверджує, що крива залежності благополуччя від віку має U-образну форму, причому його мінімальний рівень спостерігається в середньому у віці 48 років, при чому в економічно розвинених країнах він досягається у віці 46,7 років, тоді як в країнах, що розвиваються – майже в 50 років. Також відзначається, що у порівнянні з дослідженнями попередніх років відбулося зміщення середнього віку, в якому спостерігається мінімальний рівень благополуччя з 40 років у 1975 до майже 50 років в поточний час. Варто відзначити, що в даному дослідженні підхід до вимірювання благополуччя був соціально-економічний, в якому суб'єктивне переживання щасливості і благополучності було лише складовою разом з економічними й іншими показниками.

Такі результати актуалізують досить важливе питання, відповідь на яке може допомогти зрозуміти причини U-образного характеру прямої, або чому у середньому віці відбувається «просідання» переживання благополуччя, людина почувається найменш благополучною? Ми пропонуємо розглядати дане питання у зв'язку з іншим відомим фактом психологічних особливостей вікового розвитку людини, відображеним, насамперед у працях Б. Ананьєва – фактом «акме», тобто віку вищого рівня соціально-психологічного розвитку, який, в принципі, фіксується в тому ж віці – 40 років в 1970-х роках XX століття й близько 50 років в наш час.

Вікові особливості психологічного благополуччя досліджували багато вчених. В працях О. Лосієвської досліджується психологічне благополуччя чоловіків і жінок у період ранньої дорослості. В. Боche-

люк дослідив структурні відмінності психологічного благополуччя в різні періоди дорослості. Було виявлено, що впродовж усього періоду дорослості визначальними компонентами психологічного благополуччя виступають самоприйняття та керування середовищем. У працях Л. Козьминої вивчається динаміка психологічного благополуччя особистості студентів-психологів; О. Лазорко – емоційний профіль психологічного благополуччя студентської молоді; А. Харченко визначала особливості психологічного благополуччя студентів з різним типом спрямованості; М. Хватова – розвиток акмеологічних ресурсів психологічного здоров'я молоді, С.П. Ревенко – дослідження взаємозв'язку ідентичності з психологічним благополуччям особистості.

Інший аспект, що значно менше представлений у дослідженнях, пов'язаний з середовищними умовами як детермінантою благополуччя. Зрозуміло, що така детермінація не є прямою, а завжди опосередкована психологічним устроєм людини, у даному випадку проявами вікових закономірностей її психічного життя.

При цьому не достатньо розробленою залишається проблема середовищної детермінації психологічного благополуччя у юнацькому та зрілому віці, які є найбільш продуктивними в соціальному та особистісному плані. Як вже зазначалося, середовище сучасної людини (професійне, культурне, освітнє, предметно-матеріальне й ін.) трансформується в наш час радикальним чином, завдяки процесам урбанізації, цифровізації, функціонального збагачення і персоналізації тих чи інших просторів. Глобальні екологічні проблеми змінюють природне середовище, яке стає все більш загрозливим для здоров'я та працездатності людини. Яка специфіка відтворення цих змін у психиці людини зрілого віку, на порівнянні з молододою чи літньою людиною, які психічні механізми та закономірності їх впливу на переживання благополуччя та задоволеності життям у зрілому віці? Всі ці питання залишаються відкритими.

Метою представленого дослідження є встановлення психологічних особливостей впливу середовищних умов сучасного життя на суб'єктивне благополуччя у найбільш соціально активних вікових групах, а саме групах людей юнацького та зрілого віку.

Дизайн дослідження.

На основі розробленої у лабораторії екологічної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка теоретичної моделі було організовано і проведене в 2020-2021 роках емпіричне дослідження особистісного благополуччя в двох незалежних вибірках. Першу з них складали досліджувані юнацького віку – 18-21 року, здебільшого дівчата, що є студентками закладів вищої освіти гуманітарного профілю. Загальний обсяг становив 84 особи. Другу вибірку склали особи зрілого віку – від 27 до 52 років, переважно також жіночої статі, пов'язані з соціо-гуманітарною сферою професійної діяльності. Їх обсяг становив 58 осіб.

Відзначимо, що дослідження проводилося під час пандемії COVID-19, що наклало свої специфічні відбитки, пов'язані з ситуацією карантину й вимушеної соціальної ізоляції.

В даних умовах нами була спеціально розроблена веб-сторінка, яка дозволяє інтегрувати до себе посилання на різні діагностичні методики, зокрема у вигляді гугл-форм, завдяки чому маємо можливість їх динамічного доповнення, змінювання, використання більшого обсягу даних, отримуваних в різних інших дослідженнях. Посилання на використаний лабораторією інструментарій розміщено на відповідному ресурсі за адресою http://ecopsy.com.ua/data/tests/tests_wb_mobile.html.

Дані оброблялися з використанням програмних засобів Google Sheets і Microsoft Excel з розширеннями Google Application Scripts і VBA відповідно для автоматизації певних процедур обробки, а також, з використанням інструментів статистичної обробки у пакеті SPSS.

На першому етапі дані - відповіді респондентів збиралися у текстовому вигляді в гугл-таблицях, після чого за допомогою спеціальних скриптів перетворювалися у цифровий вигляд номінальних чи порядкових шкал. Після чого завантажувалися до MS Excel, де здійснювалася первинна статистична обробка, і до SPSS, інструментами якого отримували більш детальну інформацію (зокрема, кореляційний аналіз, непараметричні статистичні методи).

Інструментарій дослідження.

В дослідженні застосовувалися:

- шкала задоволеності життям (SWLS, Pavot, W., & Diener, E., 2013);
- авторський опитувальник особистісного благополуччя (ООБ-20, Швалб, Ю., & Вернік, О., & Павленко, О., 2020), розроблений в лабораторії екологічної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, в основі якої теоретична модель благополуччя життєдіяльності особистості (Ю. Швалб), суб'єктивного благополуччя (Е. Дінер), адаптована модель психологічного благополуччя (К. Ріфф). При побудові методики враховувалися такі складові благополуччя, як компоненти середовищного благополуччя, тобто благополуччя / неблагополуччя середовищ життєдіяльності особистості – сімейного, освітнього, професійного, природного, віртуального й місця проживання (адаптована модель К. Ріфф).

Використання оригінальної методики обумовлено тим, що в жодному з більш ніж десятка проаналізованих інструментів дослідження благополуччя, середовищні компоненти як окремо виділені складові не були відображені, незважаючи на те, що не має викликати жодних сумнівів необхідність їх врахування у загальному конструкті благополуччя.

Варто також відзначити, що ідеї вимірювання структурних компонентів психологічного благополуччя (PWB), запропоновані К. Ріфф були нами використані по відношенню до оцінювання особистістю благополучності середовищ власного життя, оскільки кожна людина в оцінці благополучності власних середовищ життєдіяльності виступає в ролі певного стороннього експерта. В такому аспекті благополучним є таке середовище, яке, по-перше, має власну смисло-життєву цінність, по-друге, є суб'єктивним, що найкраще виражається через показники самодетермінації, й, по-третє, є сприятливим розвитку особистості (рис. 1).

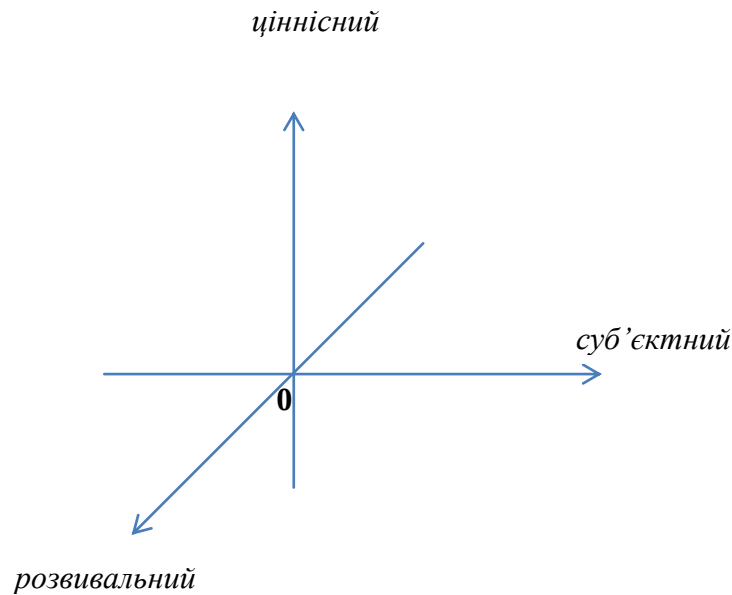

Рис. 1. Виміри благополуччя
середовища життєдіяльності особистості

Смисло-життєва цінність визначалася нами через показник наявності *власної історії*; самодетермінуючий компонент пов'язується щонайменше з трьома показниками – *автономністю* середовища, його *соціальною значимістю* та *зв'язаністю* з іншими середовищами. Нарешті, сприяючими розвитку особистості були відмічені показники *безпечності*, *агресивності*, *структурованості* / «*хаотичності*», *стабільності* / *змінюваності*, *розвивальності* тощо. Таким чином маємо дев'ять показників благополучності середовищ життєдіяльності особистості.

Окремим дискусійним питанням пропонованої моделі є можливість введення «від'ємної» шкали вказаних вимірів, тобто ідея *не благополучності* середовища – як такого, в якому особистість переживає можливість деградації, а не розвитку, несамотійність і незначущість самого середовища, а не його суб'єктність, та як такого, в якому цінується те, що суперечить внутрішнім цінностям особи.

Сам опитувальник перевірявся на предмет змістової валідності та ретестової надійності. Результати такої перевірки виявилися досить прийнятними, що дозволило використовувати вказану методику у до-

слідженні, а отримані за її допомогою дані включати в аналіз вивчення благополучності середовища як чинника особистісного благополуччя.

Також відзначимо, що афективний вимір суб'єктивного благополуччя, найчастіше вимірюваний шкалою позитивного і негативного афекту (PANAS, Watson et al., 1988), ми, в рамках поточних завдань дослідження, не використовували.

При обробці отриманих даних застосовувався порівняльний аналіз та апарат математичної статистики, насамперед методи перевірки гіпотез про наявність / відсутність зв'язку (незалежність) характеристик – непараметричний критерій Мана-Уїтні; множинний лінійний регресійний аналіз з медіацією / модерацією (моделі А. Хаеса) для перевірки гіпотези про благополучність середовищ як предиктор суб'єктивного благополуччя та можливість впливу чиннику віку на вказаний зв'язок.

Обговорення результатів емпіричного дослідження

Для досліджень благополуччя середовищ життєдіяльності нами були використані авторські опитувальники задоволеності обраними сферами життєдіяльності. Були отримані наступні результати представлені у Таблиці 1.

Таблиця 1.

**Благополуччя середовищ життєдіяльності
для юнаків та дорослих**

		Сімей- не	Освіт- не	Профе- сійне	Приро- дне	Місця прожи- вання	Циф- рове
Агресив- ність	<i>юнаки</i>	5	5	5	10	0	10
	<i>дорослі</i>	7,3	4,9	14,6	17,1	9,8	22
Безпеч- ність	<i>юнаки</i>	50	15	5	50	35	15
	<i>дорослі</i>	41,5	24,4	22	26,8	17,1	19,5
Структу- рованість	<i>юнаки</i>	0	30	25	10	5	5
	<i>дорослі</i>	26,8	31,7	24,4	7,3	31,7	31,7
Стабіль- ність	<i>юнаки</i>	45	30	25	40	60	55
	<i>дорослі</i>	43,9	24,4	24,4	39	41,5	26,8

Історич- ність	юнаки	45	15	25	30	25	30
	дорослі	61	26,8	34,1	31,7	39	14,6
Значи- мість	юнаки	15	25	10	40	40	15
	дорослі	34,1	17,1	53,7	12,2	19,5	14,6
Включе- ність	юнаки	65	60	55	35	55	25
	дорослі	26,8	14,6	31,7	19,5	22	19,5

Найбільш значущими для студентів стали такі середовища як, природне та місце проживання по 40% , а для працюючих – професійне та сімейне 53% та 34% відповідно. Студенти майже не визначають свої середовища як агресивні, проте для працюючих найбільш агресивним є цифрове (22%) та природне (17%). В цілому для студентів середовища їхньої життєдіяльності є більш безпечним ніж для працюючих. Найбільш безпечним є сімейне середовище для представників обох категорій (50% студенти та 41% працюючи), для студентської молоді природне середовище також є безпечним 50%. За ознакою структурованості більші показники в групі працюючих, найбільш структурованим для них є освітнє, середовище місця проживання та цифрове (по 32%), для студентів – освітнє (30%). Найнижчою для студентів є структурованість сімейного середовища. За ознакою стабільності найбільш оцінюється для студентів середовище місця проживання, цифрове та сімейне. Для працюючих ця характеристика є нижчою за всіма сферами, найбільше в цифровій сфері. Студенти також переживають більшу включеність до всіх сфер власного життя, включаючи професійну. Така характеристика як історичність найбільш стосується сфери сімейного життя для обох груп.

На рис. 2 відображено оцінки юнаками середовищ власної життєдіяльності.

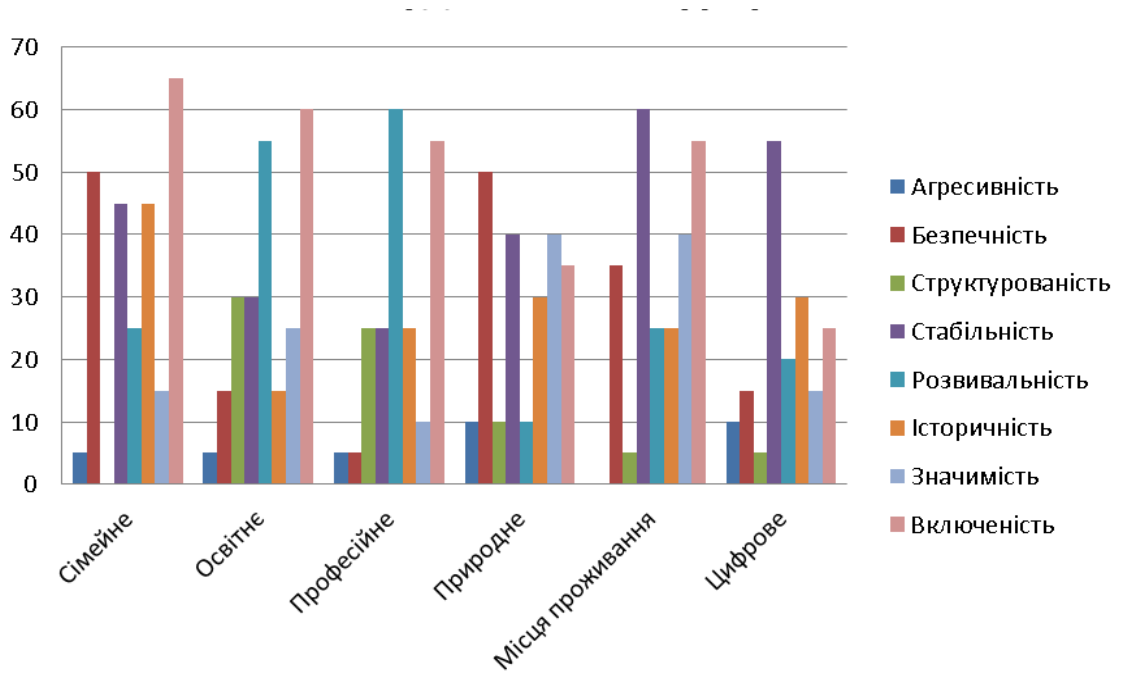

Рис. 2. Оцінка юнаками середовищ власної життєдіяльності

Таким чином сімейне середовище юнаки визначають як безпечне, неструктуроване, стабільне, історичне і є для них найбільш включаючим (65%). Освітнє середовище на другому місці за рівнем включеності та розвивальне, що пов'язано із тим, що більшість респондентів є студентами ВУЗів. Проте найбільш розвивальним представники цієї вікової групи вважають професійне середовище, рівень включеності до цього середовища є достатньо високим 31%. Природне середовище є безпечним, стабільним та значущим для респондентів цієї групи. Середовище місця проживання – найбільш стабільне з усіх (60%) та включаюче. Цифрове середовище також є стабільним (55%) для представників юнацтва.

На рис. 3 зображено оцінки власних середовищ життєдіяльності представниками групи дорослих.

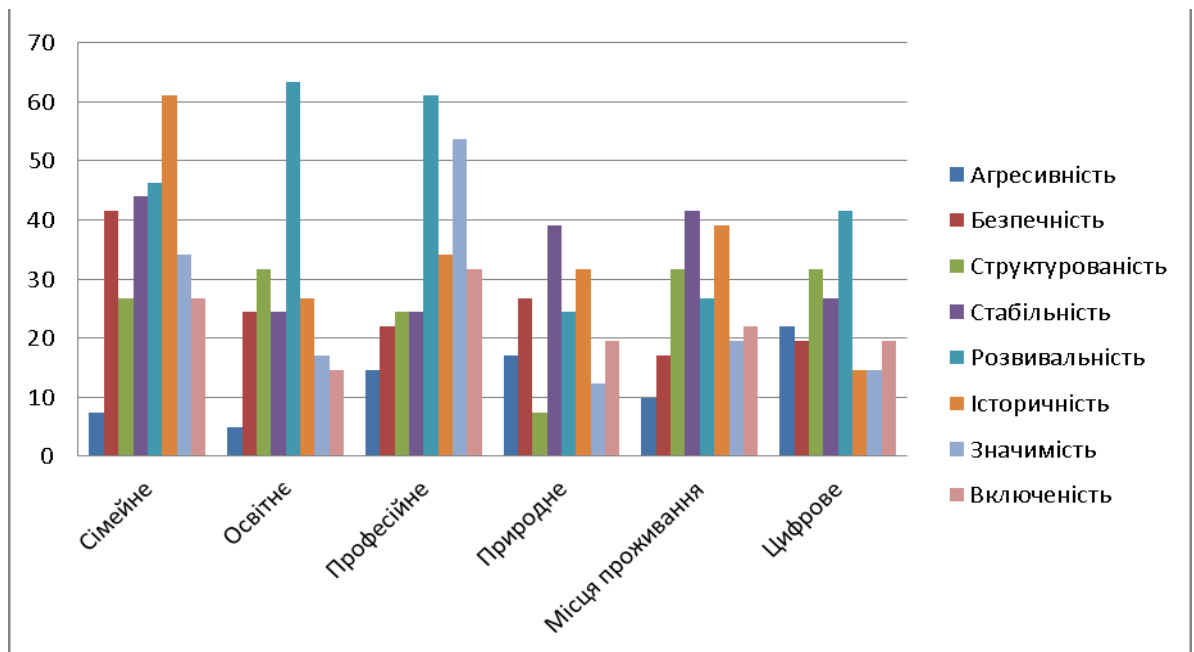

Рис. 3. Оцінка дорослими середовищ власної життєдіяльності

Тобто для дорослих сімейне середовище є історичним, розвивальним та стабільним. Освітнє – найбільш розвиваючим. Професійне середовище також є розвивальним, найбільш значущим (53%) серед усіх середовищ та історичним. Природне середовище є стабільним та історичним. Середовище місця проживання – є стабільним, історичним та структурованим. Цифрове середовище для респондентів цієї групи є розвивальним та структурованим.

Таким чином ми можемо зробити висновки, що для юнаків сімейне середовище оцінюється як включене, безпечне, стабільне, історичне, а для дорослих – історичне, розвивальне, стабільне та безпечне, цікаво, що для дорослих це середовище є менш включаючим (27%) ніж для юнаків (65%). Освітнє середовище для представників юнацького віку є включаючим та розвивальним, для дорослих – розвивальним. Професійне середовище для юнаків є розвивальним та включаючим, для дорослих – розвивальним та значущим. Юнаки вважають себе більш включеними до природнього середовища ніж дорослі, для них це середовище є також безпечним, стабільним та значущим, а для дорослих – стабільним та історичним. Середовище місця проживання для юнаків є найбільш стабільним, включаючим та значущим, а для дорослих – стабільним та історичним, проте його значимість за всіма

параметрами набагато нижча ніж для юнаків. Найбільші відмінності за оцінкою середовищ серед представників цих двох вікових категорій мала оцінка цифрового середовища. Юнаки вважають це середовище стабільним, історичним та є включеними до нього, для дорослих це середовище є розвивальним та структурованим, проте воно є найбільш агресивним для представників цієї вікової категорії.

Тобто для юнаків значущість всіх середовищ життєдіяльності є доволі високою, проте найбільшою є значущість природнього та середовища місця проживання, а для вікової групи зрілих осіб більше значущими є професійне та сімейне середовища. У вище вказаній частині аналізу ми звертали увагу на тенденції у відмінностях. Для подальшого аналізу ми відшукували статистично значимі відмінності в оцінці благополучності власних середовищ життя.

Серед найістотніших особливостей відзначимо таке. Віднайдено статистично значимі відмінності (критерій Манна-Уїтні) на рівні $p < 0,01$ між важливістю розвивальності і самодостатності в основних типах середовищ життєдіяльності – сімейному, професійному, місця проживання і на рівні $p < 0,05$ освітньому. В групі зрілих осіб дані показники виявилися значимо вищими. З іншого боку, більш значимим для молоді виявився показник зв'язаності тих самих середовищ. Окрім того, можна говорити й про специфіку значимості для молоді середовища місця проживання й важливість включеності конкретного власного освітнього середовища до глобального освітнього простору. Рівень значущості застосованого критерію у даному випадку склав $p < 0,05$.

На наступному кроці ми намагалися відповісти на питання, наскільки і яким чином пов'язані між собою благополуччя середовищ життєдіяльності особистості та її суб'єктивне благополуччя, вважаючи перше предиктором другого в кожній з досліджуваних груп. Тож нами застосовувався звичайний лінійний регресійний аналіз для відповідних інтегральних показників. Оскільки в цілому за усіма досліджуваними та за кожною з досліджуваних вікових груп не було отримано жодного підтвердження наявності значимого зв'язку, ми припустили наявність модуруючого зв'язку. В якості модератора між оцінкою благополучності середовища власного життя і суб'єктивним благополучч-

чям ми обрали показник самооцінки особи по відношенню до середовищ власного життя, тобто те наскільки людина вважає себе цінною / значимою у середовищах життєдіяльності – сімейному, професійному, освітньому, місця проживання, природному і цифровому.

Опис загальної моделі такого модеруючого впливу представлений у А. Хайєс ([6]) як модель № 1 (рис. 4).

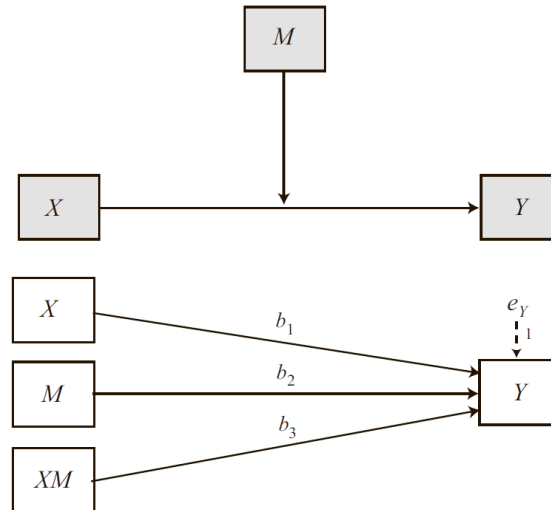

Рис. Концептуальна і статистична діаграми моделі 1 модеруючого впливу

Умовний ефект X на Y буде задаватися через взаємодію XM , тобто через шлях b_3 . Регресійний підхід є більш прийнятним у порівнянні з кореляційним, оскільки у ньому, по-перше, не передбачається рівність дисперсій на різних рівнях модератора, й, по-друге, не впливає відмінність у похибках вимірювання залежної змінної.

Результат регресійного аналізу з модеруючим впливом у системі SPSS (23.0) представлено нижче:

*** PROCESS Procedure for SPSS Version 3.3 ***

Written by Andrew F. Hayes, Ph.D. www.afhayes.com

Documentation available in Hayes (2018).

www.guilford.com/p/hayes3

Модель : 1

Y : суб'єктивне благополуччя

X : благополуччя середовища ж/д

W : самооцінка по відношенню до середовищ ж/д

Вибірка

Розмір: 108¹

ВИХІДНА ЗМІННА:

суб'єктивне благополуччя

Результуюча модель

R	R ²	MSE	F	df1	df2	p
0,43	0,19	14,39	7,93	3,00	104,00	0,00

Модель

	coeff	se	t	p	LLCI	ULCI
constant	12,19	2,21	5,52	0,00	7,81	16,56
благополуччя середовища	0,58	0,12	4,60	0,00	0,33	0,83
самооцінка по відношенню до середовища	5,09	1,54	3,32	0,00	2,05	8,14
Int_1	-3,67	0,08	-4,67	0,00	-0,52	-0,21

Int_1 : благополуччя середовища ж/д x самооцінка по відношенню до середовищ ж/д

Тест(и) найвищого порядку безумовної взаємодії:

	R ²	F	df1	df2	p
X*W	0,17	21,83	1,00	104,00	0,00

Фокальний предиктор: благополуччя середовища ж/д (X)

Модеруюча змінна: самооцінка по відношенню до середовищ ж/д (W)

¹ Обсяг досліджуваної вибірки в даній частині дослідження був менший, оскільки частина досліджуваних (24 особи) не відповідала на питання, щодо власного значення у середовищах життєдіяльності

Умовні ефекти фокального предиктора при значеннях модератора:

самооцінка по відношенню до середовища	Effect	Se	t	p	LLCI	ULCI
1	0,210	0,057	3,704	0,000	0,097	0,322
2	-0,157	0,054	-2,890	0,005	-0,265	-0,049

На основі представленого можна бачити, що самооцінка по відношенню до середовища життєдіяльності грає модеруючу роль у зв'язку між досліджуваними показниками. Отримані результати дають підстави стверджувати, що благополуччя середовища життя впливає на суб'єктивне благополуччя. Причому такий вплив може інтерпретуватися подвійно. При умові оцінки людиною себе значимою / цінною складовою власних середовищ життя, виявляється прямий характер впливу: чим середовище благополучніше, тим більше можливість переживання власного благополуччя. У протилежній ситуації, тобто коли особа в своїх середовищах життєдіяльності вважає себе незначною, спостерігається негативний зв'язок, хоча й слабший у порівнянні з попереднім випадком.

Висновки

Підсумовуючи відзначимо, що отримані емпіричні результати дозволяють стверджувати, що, по-перше, істотною складовою благополуччя особистості є середовища її життєдіяльності, опосередковано відображені в уявленнях і переживаннях щодо них. По-друге, психологічний аспект благополуччя у різних вікових групах істотно різниться, що дозволяє стверджувати про динамічність даного явища, змінюваність його пріоритетних складових та про вік як предиктор таких змін. Разом з тим, загальні тенденції щодо оцінки власного благополуччя чітко простежуються.

Слід зазначити що для юнаків значущість всіх середовищ життєдіяльності є дещо більшою ніж для дорослих, для юнацтва найбільшою є значущість природнього та середовища місця проживання, а для вікової групи зрілих осіб більше значущими є професійне та сімейне середовища, що пов'язано із особливостями життєдіяльності представників цих груп.

Однією з найбільш цікавих і важливих перспектив подальшого дослідження в поточних соціальних умовах життя є вивчення впливу невизначеності ситуації життєдіяльності на переживання суб'єктивного благополуччя особисті у юнацькому та зрілому віці.

Список використаних джерел

1. Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality & Social Psychology*, 51(6), 1173-1182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>
2. Bruine de Bruin, W., Parker, A. M., & Strough, J. (2019, November 7). Age Differences in Reported Social Networks and Well-Being. *Psychology and Aging*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/pag0000415>
3. Diener, E. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol 68 (4). (pp. 653–663).
4. Diener, E., & Suh, M. E. (1998). Subjective well-being and age: An international analysis. In K.W. Schaie & M.P. Lawton (Eds.) *Annual review of gerontology and geriatrics*: Vol. 17. Focus on emotion and adult development (pp. 304-324). New York: Springer.
5. González, José & Moreno-Jimenez, Bernardo & Garrosa, Eva & Puente, Cecilia. (2005). Personality and subjective well-being: Big Five correlates and demographic variables. *Personality and Individual Differences*. 38. 1561-1569. [10.1016/j.paid.2004.09.015](https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.09.015).
6. Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach* (2nd ed). The Guilford Press.
7. Ulloa, Beatriz & Møller, Valerie & Sousa-Poza, Alfonso. (2013). How Does Subjective Well-Being Evolve with Age? A Literature Review. *Journal of Population Ageing*. 6. <http://dx.doi.org/10.1007/s12062-013-9085-0>
8. Yanjie Bian, Mingsong Hao, Yaojun Li (2018). Social Networks and Subjective Well-Being: A Comparison of Australia, Britain, and China *Happiness Stud* (2018) 19:2489–2508 <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9926-2>
9. Вернік, О.Л. (2019). Екопсихологічний підхід до дослідження благополуччя особистості: середовищножиттєдіяльнісний контекст. *Актуальні проблеми психології*. Т. 7, № 47. (С.68-79). <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v7/i47/8.pdf>

10. Павленко, О.В., Вернік, О.Л. (2020). Особливості уявлень про благополуччя в студентської молоді. Актуальні проблеми психології. Т. 7., № 49, (С. 23-34). <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731456>
11. Швалб, Ю.М. (2019). Психологічні засади соціального благополуччя особистості в зрілому віці. Актуальні проблеми психології. Т. 7, № 47. (С. 314-331). <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v7/i47/29.pdf>

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Diener E. Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem // Journal of Personality and Social Psychology. – 1995. – Vol 68 (4) – P. 653–663.
2. Rosenberg, Benjamin & Navarro, Mario. (2017). Semantic differential scaling // The SAGE Encyclopedia of Educational Research, Measurement, and Evaluation. – Edited by: Bruce B. Frey. – SAGE Publications, Inc., 2018. – R. 1504-1507. – DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781506326139.n624>
3. Rjan R., Deci E. Self-deterrrination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and shell-being // American Psychology. – 2000. – Vol. 55 (1). – P. 68–78.
4. Ryff C. D., Kejes S. The structure of psychological shell-being revisited // Journal of Personality and Social Psychology. – 1995. – Vol. – R. 719–727.
5. Anastazy A., Urbyna S. Psychologicheskoe testyrovanye. – 7-e yzd. – SPb.: Pyter, 2007. – 688 s.
6. Artem'eva E. Ju. Osnovy psyhologyy sub'ektyvnoj semantyky. – M.: Nauka: Smysl, 1999. – 350 s.
7. Vernik O.L. Ekopsyhologichnyj pidhid do doslidzhennja blagopoluchchja osobystosti: seredovyshhno-zhyttjedijal'nisnyj kontekst // Aktual'ni problemy psyhologii', Т. 7, №47, – 2019. – S.68-79.
8. Osgud Ch. Metod semanticheskogo dyfferencyala v sravnytel'nom yssledovanyy kul'tur (chast' 1) // Socyologyja, № 34, 2012. – S. 172-201.
9. Osgud Ch. Prylozhenye metodyky semanticheskogo dyfferencyala k yssledovanyjam po æstetyke y smezhnym problemam // Semyotyka y yskusstvometryja. – M.: Myr, 1972. – S. 278-298.
10. Hashhenko V. A. Sub'ektyvnoe ækonomycheskoe blagopoluchye y ego yzmerenye: postroenye oprosnyka y ego valydyzacyja // Eksperymental'naja psyhologyja. – 2011. – Т. 4. – № 1. – S. 106–127.

Vernik O., Pavlenko O.

ENVIRONMENT OF LIFE-ACTIVITY AS A FACTOR OF PERSONAL WELL-BEING IN YOUTH AND ADULTHOOD

The article is devoted to the problem of researching the psychological features of the influence of the environmental conditions of modern life on subjective well-being in groups of people of young and mature age, which are the most socially active groups. Age specificity is revealed, namely trends and statistically significant differences in the as-

assessment of the well-being of the family, educational, professional, place of residence, natural and digital environments of the individual's life. It is proposed to study the idea of well-being as one of the basic values of a person's own existence. At the same time, external and internal factors of well-being are considered.

Empirical results obtained in the study allow us to state that the environment of life-activities of individual is an essential component of his well-being, indirectly reflected in ideas and experiences about them. The psychological aspect of well-being varies significantly in different age groups. So we are talking about the dynamism of this phenomenon, the changeability of its priority components, and age as a predictor of such changes. At the same time, the general trends regarding the evaluation of one's own well-being are clearly visible. For young people, the significance of the vast majority of living environments is somewhat higher than for adults. The dominance of certain environments in each age group is determined mostly by the peculiarities of life activities of representatives of these groups.

Keywords: *well-being of environment, life activity of personality, maturity, self-esteem of person, life-activity environment, subjective well-being, youth.*